

Redactioneel

De exhortatie van paus Franciscus *Evangelii Gaudium* (Tipografia Vaticana 2013) heeft in de media veel aandacht gekregen. Niet alleen vanwege het feit dat deze paus door zijn optreden al hoge verwachtingen heeft gewekt, maar ook door het schrijven zelf waarin enkele belangrijke vraagstukken die zich nu of al langer in kerk en samenleving voordoen, helder uiteen worden gezet. Aan de orde komen onder meer thema's als: kerk en evangelisatie, het economisch systeem, geloof en wetenschap, vrede en gerechtigheid, cultuur en religie, de rol van de vrouw en van de leken in de kerk, de interreligieuze dialoog.

Het herderlijk vermaan is door verschillende groeperingen positief ontvangen. Ook dat is wel te begrijpen, gezien zijn pleidooi voor een open kerk, een kerk die 'eropuit' moet gaan, die de opdracht tot het brengen van 'de boodschap die nooit veroudert' voor alle kerkleden laat gelden. En die daarbij ook duidelijk aangeeft dat een dergelijk appèl gevolgen zal hebben voor de structuur van de kerk. Die zal minder centralistisch, minder hiërarchisch moeten worden. Ook zijn stevige kritiek op het huidige economische systeem, het neoliberalisme, is door velen met instemming begroet. Het is, aldus Franciscus, een systeem waar de markt dicteert, de mens tot consument wordt gereduceerd en waar financiële speculatie, corruptie en belastingontduiking wijd verbreid zijn. Een systeem ook waar, en dat staat bij deze paus centraal, veel te weinig aandacht is voor de armen en andere kwetsbare, gemarginaliseerde groepen als daklozen, verslaafden, vluchtelingen, oorspronkelijke bevolkingsgroepen, migranten, slachtoffers van uitbuiting, ouderen en ongebornen kinderen. Over het recente onderzoek in verschillende landen naar seksueel misbruik door geestelijken zwijgt het herderlijk schrijven jammer genoeg.

Er is wel enige aandacht voor het milieu; Franciscus wijst dan op 'onze' verantwoordelijkheid voor andere levende wezens in de schepping. Hier wordt duidelijk, maar dat geldt ook voor de al eerder genoemde problemen, dat deze pauselijke bemoediging, hoe sympathiek ook, toch te vrijblijvend is: zij benoemt wel problemen en uitwassen, maar wijst abstracte fenomenen (individualisme, egoïsme, gebrek aan verantwoordelijkheid voor de schepping etc.) als oorzaken aan en laat het daar bij. En juist daar schiet dit schrijven te kort, immers waar iedereen schuld heeft, voelt niemand zich echt aangesproken. Waar gesproken wordt over de verantwoordelijkheid voor de schepping daar kan aan het probleem van de overbevolking en daarmee de strijd om schaarse bestaansmiddelen – in sommige landen vermomd als conflict tussen etnische en religieuze groepen – niet worden voorbijgegaan en in het verlengde

daarvan zal dan ook het traditionele standpunt van de kerk ten aanzien van anticonceptie aan de orde gesteld moeten worden.

Voor de door de paus bepleite religieuze dialoog met ongelovigen, zou het openingsartikel van Meerten ter Borg over de zoektocht van Henri Matisse naar zin in de verschillende perioden van zijn leven interessante stof kunnen bieden. Het is een zoektocht die een hedonistisch startpunt kent en evolueert naar een persoonlijk spiritualisme, mogelijk zelfs een zeker theïsme. Of de open kerk, die de straat op gaat, zoals Franciscus wil, of een meer orthodoxe, strikte kerk meer gelovigen aantrekt of aan zich bindt, is een vraag die in het artikel van Paul Vermeer aan de orde komt. Met de nodige kanttekeningen komt hij tot de conclusie dat de meer 'sekte-achtige' geloofsgemeenschappen meer kans hebben te overleven in de moderne samenleving dan de vrijzinnige. Ook het artikel van Ronald van Steden heeft raakvlakken met *Evangelii Gaudium* en dan vooral met de kritiek op het neoliberalisme. Hij geeft aan dat de neoliberale maatschappij mensen uitsluit die niet aan de neoliberale norm kunnen of willen voldoen. Wie daar niet aan mee wil doen of kan doen, wordt als een probleem van orde, als veiligheidsprobleem, gepercipieerd. Tegenover dit sterk juridische, negatieve veiligheidsdenken geeft hij een positieve interpretatie die uitgaat van vertrouwen en barmhartigheid.

Behalve de drie artikelen bevat deze aflevering een gesprek met de onlangs aan de VU gepromoveerde Teus van de Lagemaat en een zestal boekbesprekingen.

In de samenstelling van de redactie heeft zich een wijziging voorgedaan. Ons Vlaamse lid, Wim Vandewiele, moest zich wegens veranderingen in zijn dienstverband terugtrekken. De redactie dankt hem voor zijn inbreng en prijst zich gelukkig dat dr. Goedroen Juchtmans (verbonden aan het Interdisciplinair Kenniscentrum Kerk en Samenleving te Antwerpen en werkzaam als onderzoeker binnen de onderzoeksgroep onderwijs en levenslang leren van het HIVA - KU Leuven) bereid is gevonden de deskundige inbreng uit Vlaanderen te continueren.

Ten slotte merken wij op dat het symposium dat de redactie elk jaar in samenwerking met de Vlaams-Nederlandse werkgroep godsdienstsociologie organiseert in 2014 zal worden gehouden op 7 juni te Utrecht, met als titel: *Hemelbestormers. Radicaliteit, religie en samenleving.*